

ΠΡΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

**Ομιλία του Μπόμπ Τράα
Ανώτερου Εκπροσώπου του ΔΝΤ στην Αθήνα, Ελλάδα
Συνέδριο του Economist
19 Σεπτεμβρίου 2011**

Το οικονομικό πρόγραμμα που δρομολόγησε η Ελληνική Κυβέρνηση τον Μάιο του 2009, έχει γίνει πρόσφατα αντικείμενο πολλών επικρίσεων. Και όντως, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι το πρόγραμμα βρίσκεται σε κρίσιμο σταυροδρόμι. Για το λόγο αυτό, η σημερινή μου ομιλία θα επικεντρωθεί στις διορθωτικές κινήσεις και στις τροποποιήσεις που είναι απαραίτητες για τη διασφάλιση περαιτέρω επιτυχίας.

Πριν όμως προχωρήσω, επιτρέψτε μου να υπογραμμίσω ότι εμείς (στο ΔΝΤ) διαφωνούμε σθεναρά με αυτούς που υποστηρίζουν ότι το πρόγραμμα ήταν ανεπιτυχές μέχρι σήμερα. Τον Μάιο του 2010 η Ελλάδα βρισκόταν στο χείλος της αβύσσου με έλλειμμα που είχε φτάσει στο εξαιρετικά αποσταθεροποιητικό ποσοστό του 15½ τοις εκατό του ΑΕΠ, και έχοντας χάσει απότομα την πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές. Παρά τη σθεναρή υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας –άλλες χώρες της ζώνης του Ευρώ, την ΕΚΤ, και το ΔΝΤ- η Κυβέρνηση δεν είχε άλλη επιλογή από το να επικεντρώσει τις άμεσες προσπάθειές της στη σταθεροποίηση της οικονομίας. Και αυτό έπραξε: Με τις διορθώσεις στη δημοσιονομική πολιτική οι οποίες συζητούνται τώρα, η Ελλάδα έχει σαν στόχο να πετύχει τη μείωση του ελλείμματος στον Δημόσιο τομέα κατά περίπου 7½ στο διάστημα 2010-11, παρά τη συρρίκνωση του ΑΕΠ σχεδόν κατά 10 τοις εκατό μέσα στα δύο αυτά χρόνια. Αυτή είναι μια εντυπωσιακή πρόοδος για την οποία η Ελλάδα αξίζει συγχαρητήρια. Οι προσπάθειες για την αποκατάσταση υγιών δημόσιων οικονομικών είναι δύσκολες και κοινωνικά επίπονες, όμως έχουν ήδη αποδώσει πολύ εντυπωσιακά αποτελέσματα.

Όμως, μετά από αυτό το εντυπωσιακό ξεκίνημα, η Ελλάδα βρίσκεται τώρα σε ένα στάδιο όπου απαιτείται πιο ισχυρή επικέντρωση στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την περαιτέρω μείωση του συνεχιζόμενου υψηλού

ελλείμματος, και πάνω απ' όλα, για την επιστροφή σε μια εύρωστη οικονομική ανάπτυξη. Αυτό είναι το θέμα για το οποίο θέλω να σας μιλήσω.

Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις

Το πρόγραμμα έχει μπει σε δύσκολη φάση. Αυτό είναι εμφανές από το γεγονός ότι η οικονομία βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα απ' ότι αναμένονταν πριν από λίγους μήνες. Τώρα αναμένουμε ότι το ΑΕΠ θα συρρικνωθεί κατά 5 ½ τοις εκατό το 2011 και περίπου 2 ½ τοις εκατό το 2012.

Ο λόγος γι αυτή την ύφεση, που είναι πιο βαθιά απ' ότι αναμένονταν, είναι βασικά ότι η εμπιστοσύνη των επενδυτών και των καταναλωτών δεν έχει βελτιωθεί όπως αναμένονταν στο ξεκίνημα του προγράμματος. Μέσα στο πλαίσιο αυτών των σημαντικών βελτιώσεων, αναμέναμε ότι οι επενδύσεις θα είχαν αρχίσει να βελτιώνονται μέχρι τώρα, δημιουργώντας έτσι τις βάσεις για μια γενική σταδιακή ανάκαμψη του ΑΕΠ κατά το τέλος της φετινής χρονιάς.

Υπάρχουν πολλαπλοί λόγοι για τους οποίους δεν έχει βελτιωθεί το κλίμα. Ορισμένοι λόγοι έχουν τις ρίζες τους στο εξωτερικό, όπως η απρόσμενη αναταραχή σε άλλες χώρες της περιφέρειας, καθώς και οι αβεβαιότητες των επενδυτών σχετικά με το πλαίσιο παροχής μιας σφαιρικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της κρίσης στη Ζώνη του Ευρώ.

Όμως, άλλοι λόγοι είναι αναμφίβολα εσωτερικοί και έχουν άμεση σχέση με την Ελλάδα. Το πιο σημαντικό στον τομέα αυτό είναι η επιβράδυνση του ρυθμού των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων φέτος. Οι μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν με εντατικό ρυθμό με σφαιρικές μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό και στην αγορά εργασίας, αλλά τώρα έχουν γίνει περισσότερο τμηματικοί. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα βρίσκεται ακόμη αρκετά μακριά από την κριτική μάζα των μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για την μετατροπή του επενδυτικού κλίματος και για την ώθηση της οικονομίας. Μας απασχολεί ιδιαίτερα, και το έχουμε αναφέρει δημοσίως σε πολλές περιπτώσεις από την αρχή του έτους, ότι η ανάκαμψη δεν θα επιτευχθεί χωρίς την αναζωογόνηση των μεταρρυθμίσεων,

και η σημαντική αναθεώρηση των προβλέψεων που γίνεται τώρα αποτελεί δυστυχώς τεκμήριο ότι αρχίζει να αναφαίνεται ένας πτωτικός κίνδυνος που σχετίζεται με την έλλειψη προόδου στον τομέα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Αντί να βρίσκεται σε σημείο όπου η θετική επίπτωση των μεταρρυθμίσεων για την ώθηση της παραγωγικότητας αρχίζει να αντισταθμίζει την αρνητική επίπτωση της μεγάλης δημοσιονομικής και χρηματοοικονομικής στενότητας, η ύφεση συνεχίζεται και ακόμη δεν βλέπουμε σίγουρα σημάδια ότι έχει φτάσει στα τελικά κατώτατα επίπεδα. Έτσι λοιπόν η πτωτική αναθεώρηση των προβλέψεων υπογραμμίζει ότι η αναζωογόνηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων παραμένει η κυρίαρχη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι αρχές.

Δημοσιονομικές Πολιτικές

Όμως, η άμεση δυσκολία σήμερα που αντιμετωπίζουν οι αρχές βρίσκεται στο δημοσιονομικό τομέα. Η οικονομία, που είναι ιδιαίτερα ασθενέστερη απ' ό,τι αναμένονταν, καθώς και συνοδεύουσα συρρίκνωση της εισοδηματικής βάσης, είναι ξεκάθαρα ένας λόγος για τον οποίο οι αρχές δυσκολεύονται να πετύχουν τους δημοσιονομικούς στόχους –πρέπει να λάβουμε δεόντως υπόψη τους αποκαλούμενους αυτόματους σταθεροποιητές. Άλλος ένας λόγος είναι ότι η περαιτέρω πρόοδος για τη μείωση του ελλείμματος θα είναι πολύ δύσκολη χωρίς τις υποκείμενες διαρθρωτικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις.

Το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό πρόγραμμα για το οποίο δεσμεύθηκε η Κυβέρνηση αυτό το καλοκαίρι είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα εμπρός για την ανάπτυξη παρόμοιων διαρθρωτικών δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων. Η εφαρμογή έχει δρομολογηθεί και η Κυβέρνηση μας έχει διαβεβαιώσει ότι έχει δεσμευθεί να υιοθετήσει σύντομα την εναπομένουσα νομοθεσία. Έτσι λοιπόν, το πρόγραμμα για τη δημοσιονομική εξυγίανση πρόκειται να τοποθετηθεί επάνω σε ισχυρότερα θεμέλια.

Όμως, στην πορεία εμπρός θα χρειαστούν πρόσθετα μέτρα για να μειωθεί το έλλειμμα σε βιώσιμα επίπεδα. Αυτό υπογραμμίζει ένα σημαντικό θέμα. Το αποκαλούμενο «Μνημόνιο» δεν είναι κάτι που θα παραμείνει το ίδιο δια παντός. Είναι κάτι το οργανικό που θα αλλάξει κατά τη διάρκεια του χρόνου,

κατά ένα μέρος γιατί αναπόφευκτα οι συνθήκες αλλάζουν, και κατά ένα μέρος γιατί οι δεσμεύσεις δεν είναι τίποτε περισσότερο από αντικειμενικοί σκοποί που πρέπει να μεταφραστούν σε συγκεκριμένα μέτρα, πράγμα που αντανακλά το γεγονός ότι οι τεχνικές προετοιμασίες πολύπλοκων μεταρρυθμίσεων απαιτούν χρόνο. Έτσι λοιπόν το σύνθημα «όχι νέα μέτρα» δεν είναι ρεαλιστικό.

Για τη ρύθμιση του δημοσιονομικού προγράμματος, στην πορεία εμπρός οι αρχές πρέπει ξεκάθαρα να προστατέψουν την ισορροπία του προγράμματος. Συγκεκριμένα, δεν πρέπει να καταφύγουν στη συνεχή αύξηση της φορολογίας σε περιορισμένη φορολογική βάση. Αυτό δεν είναι ούτε οικονομικά ούτε πολιτικά βιώσιμο. Για να το αποφύγουν, είναι απαραίτητη η εκ νέου επικέντρωση του δημοσιονομικού προγράμματος με δύο τρόπους:

Πρώτον, είναι ξεκάθαρο ότι η προσπάθεια για τη βελτίωση της φορολογικής διοίκησης δεν έχει αποδώσει μέχρι στιγμής τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Δεν πιστεύουμε ότι η Ελλάδα θα μπορέσει να αναλάβει –με κοινωνικά αποδεκτό τρόπο- τη μεγάλη δημοσιονομική εξυγίανση που εξακολουθεί να βρίσκεται μπροστά της χωρίς μια πιο σθεναρή αποφασιστικότητα για την αντιμετώπιση του προβλήματος της φοροδιαφυγής. Ενώ η Ελλάδα δεν μπορεί να πετύχει την εξυγίανση μόνο με περικοπές δαπανών, η αύξηση των εισοδημάτων τα οποία είναι απαραίτητα για την τοποθέτηση των δημοσιονομικών λογαριασμών σε βιώσιμη βάση πρέπει να προέρχονται *κυρίως* από τη βελτίωση της εισπραξης φόρων αντί από την αύξηση των φορολογικών συντελεστών. Ας είμαστε ειλικρινείς: οι ευκατάστατοι πρέπει να πληρώσουν το δίκαιο μερίδιο των φόρων τους. Τα καλά νέα είναι ότι με την τεχνική αρωγή που παρασχέθηκε στην Ελλάδα κατά τον τελευταίο χρόνο θα πρέπει να μπορέσει να βελτιώσει τις εισπράξεις φόρων, αν υπάρχει η σχετική πολιτική αποφασιστικότητα.

Δεύτερον, ο δημόσιος τομέας είναι πολύ μεγάλος, και ένα ακόμη στοιχείο μιας αξιόπιστης δημοσιονομικής στρατηγικής πρέπει να είναι η μείωση των πόρων που απαιτούνται για τη στήριξη του δημόσιου τομέα: μια αξιόπιστη στρατηγική πρέπει να επικεντρώνεται κυρίως σε βιώσιμες περικοπές δαπανών. Αυτό αναπόφευκτα θα απαιτήσει το κλείσιμο μη αποδοτικών δημόσιων φορέων, καθώς και περικοπές στο εξαιρετικά μεγάλο εργατικό δυναμικό του δημόσιου τομέα, καθώς και στους γενναιόδωρους μισθούς του δημόσιου τομέα (που σε ορισμένες περιπτώσεις είναι υψηλότεροι από τους αντίστοιχους του ιδιωτικού

τομέα). Στην πορεία εμπρός, είναι ουσιαστικής σημασίας να μην περιοριζόμαστε από ταμπού όσον αφορά το κλείσιμο μη αποδοτικών δημόσιων φορέων και τις απολύσεις.

Επιτρέψτε μου να κάνω μια προειδοποίηση. Αν και συμφωνούμε ότι υπάρχει μια περίπτωση για τη μείωση των φορολογικών συντελεστών σε ορισμένους τομείς, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις από τη διεθνή εμπειρία ότι περικοπές αυτής της μορφής από μόνες τους δεν αυξάνουν την είσπραξη των φόρων. Αντίθετα, οδηγούν σε μεγαλύτερα ελλείμματα. Δεν πρέπει να βάζουμε το κάρο μπροστά από το άλογο: οι φορολογικοί συντελεστές μπορούν να μειωθούν μόνο όταν η Ελλάδα καταφέρει να βελτιώσει την είσπραξη των φόρων και να μειώσει τους πόρους που απαιτούνται για τη στήριξη του δημόσιου τομέα, μέσα από μεταρρυθμίσεις που περικόπτουν δαπάνες σε βιώσιμη βάση.

Για να συνοψίσω, ενώ η Ελλάδα έχει κάνει εντυπωσιακή πρόοδο, η χώρα εδώ και καιρό βρίσκεται σε κρίσιμο σταυροδρόμι όπου η περαιτέρω πρόοδος απαιτεί την αναζωογόνηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων: δημοσιονομικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την πρόληψη της εδραίωσης του ελλείμματος σε υπερβολικά υψηλά επίπεδα: και ευρύτερες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τη δημιουργία της κριτικής μάζας που απαιτείται για τη μεταμόρφωση του επενδυτικού κλίματος και για τη δημιουργία της βάσης για σθεναρή οικονομική ανάπτυξη και για τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Τελικά, επιτρέψτε μου να κάνω δύο σχετικές παρατηρήσεις:

Πρώτον, οι μεταρρυθμίσεις αναμφίβολα θα αντιμετωπίσουν ισχυρή αντίσταση από τα κατεστημένα συμφέροντα. Για το λόγο αυτό δημιουργείται σημαντική ανησυχία από το γεγονός ότι το πρόγραμμα δεν έχει ευρύτερη πολιτική στήριξη, γιατί η έλλειψη αυτής της στήριξης τελικά έχει την τάση να ενθαρρύνει τα κατεστημένα συμφέροντα. Δεν μπορεί να υπογραμμιστεί επαρκώς η σημασία της απόκτησης ευρύτερης πολιτικής στήριξης, καθώς οι μεταρρυθμίσεις γίνονται πιο δύσκολες.

Δεύτερον, στη σύνοδο κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου, οι Ευρωπαίοι ηγέτες έκαναν το τολμηρό βήμα και συμφώνησαν να χρηματοδοτήσουν την Ελλάδα με όρους παρόμοιους με αυτούς που χρηματοδοτούν χώρες με αξιολόγηση

πιστοληπτικής ικανότητας τριών «Α», και να συνεχίσουν να υποστηρίζουν την Ελλάδα μέχρι να αποκατασταθεί η πρόσβασή της στις κεφαλαιαγορές, με την προϋπόθεση ότι η Ελλάδα θα συνεχίσει να εφαρμόζει τη στρατηγική της για την προσαρμογή. Αυτό είναι εξαιρετικής σημασίας. Ακόμη κι αν οι αντίθετοι άνεμοι αποδειχθούν ισχυρότεροι απ' ότι αναμένονταν, οι Ευρωπαίοι εταίροι σας θα σας συμπαρασταθούν «για όσο χρόνο χρειαστεί», με την προϋπόθεση ότι η Ελλάδα θα συνεχίσει να επιδιώκει υγιείς πολιτικές. Το τι θα ακολουθήσει, είναι στο χέρι της Ελλάδας.